

UNIVERSITATEA NAȚIONALĂ DE APĂRARE “CAROL I”
Centrul de Studii Strategice de Apărare și Securitate

Dr. Alexandra SARCINSCHI

MIGRAȚIE ȘI SECURITATE

© Toate drepturile asupra prezentei ediții sunt rezervate
Universității Naționale de Apărare „Carol I”

- *Lucrarea a fost discutată în ședința Consiliului Științific al CSSAS*
- *Responsabilitatea privind conținutul revine în totalitate autorului*

ISBN 978-973-663-678-3

Editura Universității Naționale de Apărare “Carol I”
București, 2008

CUPRINS

Argument	5
Capitolul 1 – Populația, migrația și mediul internațional de securitate	7
1.1. Clarificări conceptuale.....	8
1.2. Relațiile dintre migrația internațională și securitate.....	10
1.2.1. <i>Migrația internațională și dimensiunile securității</i> ...	11
1.2.2. <i>Migrația internațională și dimensiunea psihosocială a securității</i>	26
Capitolul 2 - Analiza fenomenului migraționist în Europa și securitatea indivizilor, comunităților și statelor de destinație	30
2.1. Migrația internațională în Europa (UE).....	30
2.2. Principalele țări de destinație din Uniunea Europeană....	34
Capitolul 3 – Tendințe și soluții în evoluția fenomenului migraționist	39
Concluzii și propuneri	42

Migration and Security

Summary

Foreword • Population, migration and international security environment * Definitions * International migration and security * *International migration and security dimensions* * *International migration and psycho-social dimension of security* • **Migration in Europe and security of individuals, communities and states** * International migration in Europe (EU) * Main EU destination states • **Trends and solutions in migration phenomenon** • **Conclusions and proposals**

Abstract

Migration is about both emigrants and immigrants, both security and insecurity. It has an important impact on each dimension of security, especially on psycho-social one.

Now, the entire world is confronting not only the problem of emigrants who weaken the human resource of their states of origin, but the issue of immigrants as an insecurity source. Also, immigration is about discrimination, marginalization and cheap labor force, concomitant with rising productivity and living conditions. These problems are analyzed focusing on some EU countries such as Italy and Spain, as destination countries, and Bulgaria, Estonia, Latvia and Romania, as root countries.

The complexity of these issues is very difficult to manage due to the fact that both the immigrants and country's citizens are subjected to the human rights.

ARGUMENT

La începutul secolului al XXI-lea, statisticile internaționale arătau că o persoană din 35 este migrant, ceea ce înseamnă că, dacă toți aceștia ar ocupa un teritoriu bine definit, ar forma cea de-a șasea țară din lume ca număr al populației.

Ultimii ani au adus în discuție, mai pregnant decât oricând, problema migrației (imigranți și emigranți), în special a celei ilegale. Europa este, în prezent, scena unor procese ale căror efecte sunt similare, iar sub unele aspecte, chiar identice: pe de o parte, globalizarea, ce erodează și chiar elimină barierele în fața fluxurilor internaționale de oameni, bunuri, servicii, capital și informații, iar pe de altă parte, extinderea Uniunii Europene, ce dă posibilitatea cetățenilor țărilor mai puțin dezvoltate să aspire la un nivel de trai perceput ca fiind mult mai ridicat în țările UE. Una dintre consecințele acestor două procese este creșterea fluxurilor migratorii dinspre est spre vest, în special dinspre Europa Centrală și de Est, dar și Asia Centrală și Africa, spre Occident.

Fenomenul nu este nou pentru perioada post-Război Rece, doar amploarea sa este diferită, întrucât, în anii comunismului, migrația era foarte bine controlată, în sensul menținerii cetățenilor în țara de origine. Evident că migrația, preponderent cea ilegală, exista, însă căderea comunismului a deschis granițele și piețele, făcând posibilă creșterea numărului celor care migrează.

Relațiile dintre securitate și migrație sunt indiscutabile. Pe de o parte, migrația poate fi rezultatul manifestării anumitor amenințări la adresa securității indivizilor umani, precum violarea drepturilor omului, conflictul etnic, războiul civil etc. Pe de altă parte, migrația însăși poate constitui o sursă de riscuri, pericole și amenințări, atunci când nu este controlată, provocând accentuarea criminalității organizate, a violenței xenofobe și rasiale etc. Ambele ipoteze au fost „verificate” în Europa: *migrația ca rezultat al insecurității* poate fi ilustrată prin cazul destrămării violente a Iugoslaviei, ce a dat naștere la fluxuri de refugiați către țările

vecine, iar *migrația ca sursă de insecuritate* este demonstrată prin evenimentele ultimelor luni ale anului 2007 (problema imigranților români în Italia, Spania și Marea Britanie). Însă, *migrația constituie, în același timp, și o sursă de securitate*, așa cum vom demonstra în cadrul acestui studiu.

Complexitatea acestor relații este extrem de ridicată, întrucât ele sunt corelate cu aproape toate dimensiunile securității. Dimensiunea socială a securității este cea mai expusă, fluxurile de imigranți putând afecta stabilitatea socială, identitatea culturală, caracteristicile demografice, nivelul de trai, respectarea drepturilor omului și spori nivelul criminalității organizate în țara de destinație. În același timp, țările de origine pot înregistra și ele probleme, precum îmbătrânirea populației și scăderea producției prin emigrarea forței de muncă (în special fenomenul *brain drain*). Totuși, migrația, mai ales imigranții ca forță de muncă, poate fi sursa dezvoltării economice, a creșterii nivelului de trai al cetățenilor țării de destinație și, în consecință, a securității economice a acestora.

Scopul studiului de față este de a examina aceste relații la nivel teoretic și de a identifica situații concrete, ce, prin consecințele lor, au dus sau vor duce la transformarea unora dintre caracteristicile mediului internațional de securitate.

Capitolul 1 POPULAȚIA, MIGRAȚIA ȘI MEDIUL INTERNAȚIONAL DE SECURITATE

John Hajnal¹ scria în anul 1955 că, în viitor, proiecțiile asupra populației vor fi departe de adevăr, chiar dacă numărul lor va spori considerabil. Peste mai mult de cinci decenii, experții ONU i-au confirmat previziunea: în ultimele cinci decenii, diverse organizații internaționale, agenții naționale și analiști independenți au elaborat volume masive de studii și prognoze asupra evoluției populației, însă puține dintre acestea sunt realizate cu instrumente științifice.

De exemplu, un studiu elaborat de către Departamentul pentru populație al ONU, „Populația lumii în 2300”², propune cinci scenarii pentru evoluția numărului populației în lume și în principalele regiuni ale acesteia³. Una dintre constantele acestor predicții se referă la migrația internațională, ceea ce reflectă

¹ Hajnal, John, *The Prospects of Population Forecasts*, în „Journal of the American Statistical Association”, nr. 50/1955, pp. 309-322.

² UN Population Division, *World Population in 2300*, 2004, www.un.org/esa/population/publications/longrange2/WorldPop2300final.pdf.

³ Cele cinci scenarii sunt:

1. *Scenariul mediu*: fertilitatea totală a fiecărei țări va fi sub nivelul de înlocuire aproximativ 100 ani, după care va atinge acest nivel.

2. *Scenariul superior*: după 2050, fertilitatea va fi cu 0,25 copii mai ridicată decât în scenariul mediu și va rămâne constantă la 2,35 copii/femeie în momentul în care scenariul mediu se stabilizează la nivelul de înlocuire.

3. *Scenariul inferior*: fertilitatea totală va fi cu 0,25 copii mai redusă decât în scenariul mediu și va rămâne constantă la 1,85 copii/femeie în momentul în care scenariul mediu se stabilizează la nivelul de înlocuire.

4. *Scenariul cu creștere zero*: se menține același nivel al fertilității ca în scenariul mediu și, după ce acesta atinge nivelul de înlocuire, creșterea va fi zero în fiecare populație (numărul nașterilor este egal cu numărul deceselor).

5. *Scenariul fertilității constante*: fertilitatea va rămâne constantă între anii 2000-2300, la nivelul perioadei 1995-2000.

legătura indiscutabilă dintre variațiile numărului populației și acest fenomen. Astfel, toate cele cinci scenarii pornesc de la ideea că migrația netă internațională este zero după anul 2050, adică numărul imigranților este egal cu numărul emigranților, și că, tot după acest moment, mortalitatea va scădea constant. Conform „scenariului mediu”, populația lumii va crește de la aproximativ șase miliarde în anul 2000, la peste nouă miliarde în 2100 (punctul culminant în 2075), moment după care va descrește până la 8,972 miliarde în 2300.

În prezent, populația lumii numără 6.625 milioane persoane⁴, dintre care migrații reprezintă 2,9 procente⁵, ceea ce, contrar aparențelor, nu reprezintă o cifră mică. Este vorba despre peste 192 milioane de oameni care pleacă din țara de origine, în cele mai multe cazuri, în căutarea unor condiții mai bune de trai. Este evident că aceste tendințe au impact și asupra securității, transformând caracteristicile mediului internațional de securitate. Migrația internațională, în special în termeni de dislocări de populație și urbanizare, dă naștere unei game largi de probleme de securitate și, din păcate, abia în ultimii ani, aceste aspecte ale securității au căpătat importanța cuvenită.

1.1. Clarificări conceptuale

Migrația este un fenomen complex, ce constă în deplasarea unor persoane dintr-o arie teritorială în alta, urmată de schimbarea domiciliului și/sau de încadrarea într-o formă de activitate în zona de sosire⁶. Această definiție nu face referire la granițele naționale, însă tipologia migrației distinge, în funcție de acest criteriu, între *migrația internă* și *migrația externă* sau *internațională*.

⁴ Population Reference Bureau, *2007 World Population Data Sheet*, Washington, 2007, p. 7.

⁵ Conform UN Department of Economic and Social Affairs, Population Division, *International Migration 2006*, United Nations Publication, Sales No. E.06.XIII.6.

⁶ Rotariu, Traian, *Migrație*, în „Dicționar de sociologie”, coord.: Cătălin Zamfir și Lazăr Vlăsceanu, Ed. Babel, București, 1998, pp. 351-353.

Din perspectivă demografică, prin raportare la o populație dată, se poate vorbi despre două forme de migrație: *imigrație* și *emigrație*, adică ansamblul intrărilor și ansamblul ieșirilor de persoane. De fapt, orice migrant este în același timp imigrant, pentru țara de destinație, și emigrant, pentru țara de origine.

Din punct de vedere al securității internaționale, migrația interesează în special sub aspectul său extern. Migrația internațională se desfășoară în prezent sub mai multe forme:

- migrația minorităților etnice spre țările de origine;
- migrația forței de muncă;
- migrația de familie (migrația familiilor lucrătorilor anterior emigranți) conform dreptului la reunirea familiei, garantat de legislația internațională;
- migrația forțată de calamități naturale, de persecuții politice sau religioase, de războaie etc.

De asemenea, aceste tipuri de migrație pot fi clasificate la rândul lor în funcție de următoarele criterii:

- legalitate: legală (se realizează prin respectarea normelor respective) și clandestină (se realizează prin încălcarea normelor, ceea ce o face greu de evaluat);
- motivație: voluntară și involuntară, forțată;
- durata șederii în țara de destinație: temporară, pe termen lung, permanentă.

Alte tipuri de migrație internațională sunt:

- migrația bazată pe etnicitate. Teoretic, statul are dreptul de a decide cine intră și primește drept de ședere pe teritoriul său dintre imigranți;
- migrația postcolonială, în cazul țărilor colonizatoare care au stabilit reguli stricte pentru imigranții din fostele colonii;
- migrația economică, ce reprezintă una dintre formele cel mai des întâlnite în ultimele decenii. Este motivată de diferențele dintre țări cu privire la accesul la resurse și locuri de muncă, precum și de criza anumitor specializări. Astfel, multe dintre țările dezvoltate au „recrutat” asiduu imigranți și continuă să încurajeze migrația forței de muncă înalt calificată din țările slab dezvoltate;

- azilanți și refugiați, care reprezintă al doilea mare grup de imigranți legali, după cel al forței de muncă. Ca și migrația de familie, acest tip este protejat de legislația internațională; persoanele respective au dreptul să rămână pe teritoriul unui stat, în care nu sunt cetățeni naționali, doar dacă unica lor alternativă este să se întoarcă într-un spațiu în care se tem de tratament inuman sau degradant sau de sancțiuni pe baze bine definite.

Teoria sociologică actuală analizează efectele migrației din perspectiva a trei direcții: efectele migrației asupra țării de origine, asupra populației țării de destinație și asupra migranților înșiși. De asemenea, considerăm că este necesară și investigarea comunităților mici părăsite de emigranți, respectiv a celor în care intră imigranții.

Așadar, prin faptul că focalizează în jurul său un set foarte larg de fenomene sociale, migrația are o importanță deosebită atât asupra securității țării de destinație și de origine, cât și asupra securității indivizilor umani implicați în acest fenomen. În cele ce urmează, vom analiza relațiile dintre migrație și securitate, în dimensiunea lor internațională, în contextul globalizării, ca principală caracteristică a mediului internațional de securitate.

1.2. Relațiile dintre migrația internațională și securitate

Deși migrația internațională nu este un fenomen nou, ci apărut odată cu statul, a cărui existență presupune raporturi fixe între o comunitate și un teritoriu, globalizarea este cea care l-a accentuat. Creșterea gradului de permeabilitate a granițelor - situație datorată atât globalizării, în general, cât și transformării regionale, de tipul integrării politico-economice, în special – a permis indivizilor umani deplasarea oriunde pe glob, indiferent de condiționările create de introducerea pașapoartelor, vizelor și a altor instrumente de regularizare a trecerii granițelor naționale și de ședere în țara de destinație.

Adesea binevenită din motive economice, politice și umanitare, migrația internațională, desfășurată în aceste condiții de intensă globalizare, ridică multe probleme sensibile de securitate

națională, a comunităților și indivizilor umani, de identitate, adaptare culturală și dezvoltare economică. Astfel, migrația are impact asupra tuturor dimensiunilor securității.

1.2.1. Migrația internațională și dimensiunile securității

Abordarea tradițională a relațiilor dintre migrație și securitate accentua dimensiunile economică și socială ale acesteia din urmă, însă o analiză mai atentă a domeniului relevă conexiuni și cu celelalte. Astfel, considerăm că sunt importante pentru analiză următoarele dimensiuni: politică, economică, socială, militară, de mediu și psihosocială. Asupra celei psihosociale ne vom opri într-o secțiune separată, deoarece ea transcende toate celelalte dimensiuni, determinând atitudini specifice față de emigranți și ale migranților.

În această analiză, trebuie luat în considerare faptul că migrația poate fi atât *cauză a problemelor de securitate*, cât și *consecință* a lor. De asemenea, migrația poate constitui un „*adjuvant*” al securității, prin beneficiile preponderent economice pe care le produce pentru diverși actori.

În ceea ce privește *dimensiunea economică*, migrația aduce beneficii evidente imigranților și familiilor acestora, una dintre cauzele cele mai frecvente ale producerii acestui fenomen constând în discrepanțele de dezvoltare economică dintre țările și regiunile lumii.

Urmărind gradul de dezvoltare a regiunilor și rata netă a migrației⁷, se observă că fluxurile de migrație se îndreaptă către regiunile dezvoltate⁸ (Figura nr. 1):

⁷ Rata netă a migrației reprezintă diferența dintre numărul persoanelor care intră și cel al persoanelor care părăsesc o țară în cursul unui an, raportată la mia de locuitori.

⁸ Conform 2007 World Population Data Sheet, pp. 7-10.

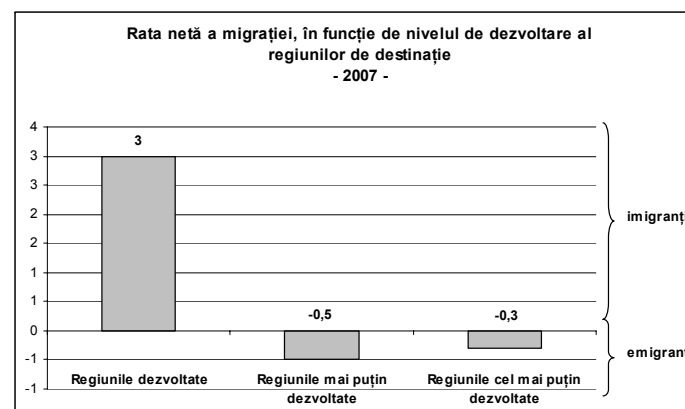

Figura nr. 1

Deși mișcarea populației peste graniță în căutarea unor oportunități mai bune este o caracteristică atât a regiunilor mai puțin dezvoltate, cât și a celor cel mai puțin dezvoltate, tiparele migrației internaționale devin din ce în ce mai complexe. Un mare număr de țări din regiunile cel mai puțin dezvoltate sunt în același timp țări de origine și țări de destinație datorită condițiilor favorabile pentru angajarea forței de muncă temporare, ceea ce a dus la creșterea mobilității acesteia. Aceste afirmații sunt susținute prin analiza principalelor coridoare de migrație (Figura nr. 2).

Figura nr. 2

Astfel, cel mai important coridor, pe baza numărului migranților care îl traversează (10,3 milioane persoane⁹) este cel dinspre Mexic spre SUA, urmat de Rusia – Ucraina (4,8 milioane persoane¹⁰) și Ucraina – Rusia (3,6 milioane persoane¹¹). Surprinzător, coridorul dinspre țările Europei de Est spre cele ale Europei de Vest nu se află printre primele zece în lume, fluxurile cele mai numeroase, ca număr de migranți, fiind între Asia și Europa, respectiv Asia și SUA, deci dinspre țările în curs de dezvoltare și slab dezvoltate, către cele dezvoltate. Rezultatul constă, în cele mai multe cazuri, pe de o parte, în transformarea coordonatelor demografice și a pieței muncii atât în țara de origine, cât și în cea de destinație, iar pe de altă parte, în crearea unor fluxuri de capital cu impact deopotrivă asupra indivizilor și economiilor naționale.

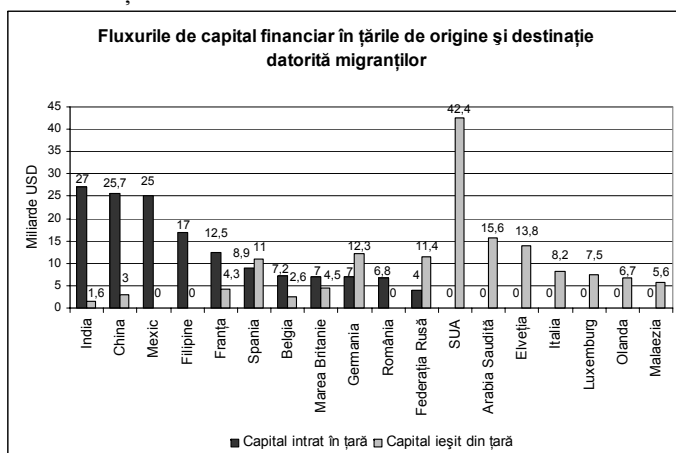

Figura nr. 3¹²

⁹ The World Bank, *Migration and Remittances Factbook*, 2008, <http://econ.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/EXTDEC/EXTDECPROSPECTS/0,,contentMDK:21352016~pagePK:64165401~piPK:64165026~theSitePK:476883,00.html>.

¹⁰ Ibidem.

¹¹ Ibidem.

¹² Figura ilustrează analiza secundară a datelor preluate de pe web-site-ul Băncii Mondiale: <http://econ.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/>

Este vorba aici despre două fluxuri: al capitalului care intră în țara de origine și al celui care iese din țara de destinație, aceasta fiind adesea și ea țară de origine (Figura nr. 3). Din datele prezentate se observă creșterea calității vieții familiilor migranților și a produsului intern brut în țările de origine, dar și a productivității în țările de destinație. Există situații în care, în unele țări în curs de dezvoltare, volumul acestui capital îl depășește pe cel rezultat în urma investițiilor străine directe. De exemplu, în Mexic, nivelul investițiilor străine a fost în anul 2005 de 18 miliarde USD, în timp ce volumul capitalului adus de emigranți a fost de aproape 22 miliarde USD¹³.

Problema migranților este privită în țările de destinație și în cele de origine în dublu sens: ca sursă de beneficii, dar și ca sursă a problemelor. În țara de origine, se observă fenomene cu impact negativ asupra dezvoltării acesteia, precum „brain drain” (emigrarea forței de muncă înalt calificate) și lipsa forței de muncă în anumite sectoare ale economiei naționale, ceea ce conduce la scăderea productivității și a veniturilor realizate, dar și a calității vieții cetățenilor. În același timp, au loc și fenomene cu impact pozitiv asupra aceleiași economii, cum ar fi aceste fluxuri de capital care intră în țară, sporind într-o oarecare măsură produsul intern brut, dar și creșterea nivelului de trai al familiilor emigranților și a comunităților din care aceștia provin. Prin urmare, veniturile ce ar fi putut fi generate de forța de muncă emigrantă sunt compensate, mai mult sau mai puțin, de capitalul financiar trimis de aceasta în țara de origine. Măsura în care această compensare este pozitivă sau negativă depinde de diverși factori și rămâne o problemă complicată.

În ceea ce privește țara de destinație, adesea, imigranții sunt bineveniți ca forță de muncă mai ieftină și, în unele cazuri, înalt calificată. În acest context, se observă beneficii de natură

EXTDEC/EXTDECPROSPECTS/0,,contentMDK:21352016~pagePK:64165401~piPK:64165026~theSitePK:476883,00.html. Cifra „0” reprezintă absența datelor pentru țările respective.

¹³ Web-site-ul Băncii Mondiale: <http://www.worldbank.org>.

economică (creșterea productivității muncii și a produsului intern brut) pentru această țară. Totuși, în special în perioada de șomaj și de adaptare la condițiile socio-economice din țara de destinație, imigranții sunt văzuți ca o povară economică asupra sectorului locuințelor și sistemului de securitate socială, creând probleme economice atât țărilor respective, cât și comunităților și cetățenilor acesteia. Una dintre probleme este cea rezultată din corelarea creșterii fluxurilor migratorii către țările dezvoltate cu chestiunea îmbătrânirii demografice cu care acestea se confruntă; în aceste țări, presiunea asupra sistemului asigurărilor sociale, în special asupra pensiilor, este în creștere. În aceste condiții, țările de destinație dezvoltate au sesizat fenomenul „migrației de înlocuire”¹⁴ ca potențială soluție pentru compensarea costurilor economice ale îmbătrânirii demografice.

Din analiza acestor elemente, se observă că migrația internațională are impact și asupra *dimensiunii sociale* a securității, atât sub aspectul schimbării coordonatelor demografice, cât și al problemei identităților naționale, aspecte ce vor fi detaliate în următorul subcapitol referitor la reprezentarea socială și percepția migrației.

Așadar, coordonatele demografice se referă în principal la numărul populației și la piramida acesteia. Migranții schimbă aceste coordonate atât în țara de destinație, cât și în cea de origine, în sensul creșterii numărului populației și al grupei de vârstă apte de muncă în prima și al scăderii numărului și al îmbătrânirii populației în cea de-a doua (Figurile nr. 4 și 5¹⁵).

¹⁴ Conform definiției dată de ONU, „migrația de înlocuire” se referă la echilibrarea piramidei populației prin primirea în țară a numărului de migranți necesar compensării declinului numărului populației din țara respectivă, atât sub aspectul vârstei, cât și al forței de muncă (United Nations, *Replacement Migration: Is it A Solution to Declining and Ageing Populations?*, United Nations Population Division, New York, 2000, p. 5).

¹⁵ Figurile ilustrează analiza secundară a datelor preluate de pe web-site-ul Băncii Mondiale și din Population Reference Bureau, *op. cit.*, 2007.

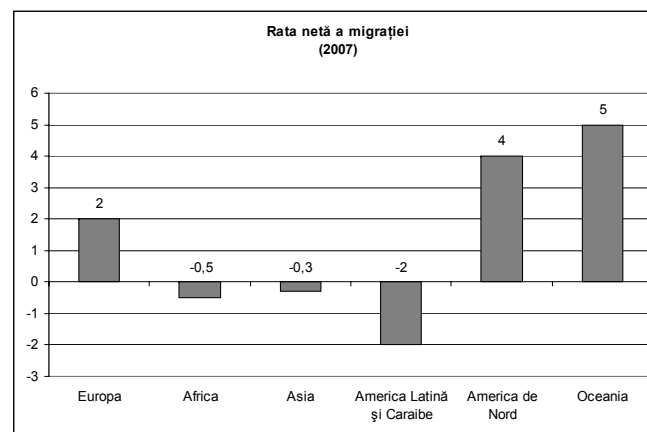

Figura nr. 4

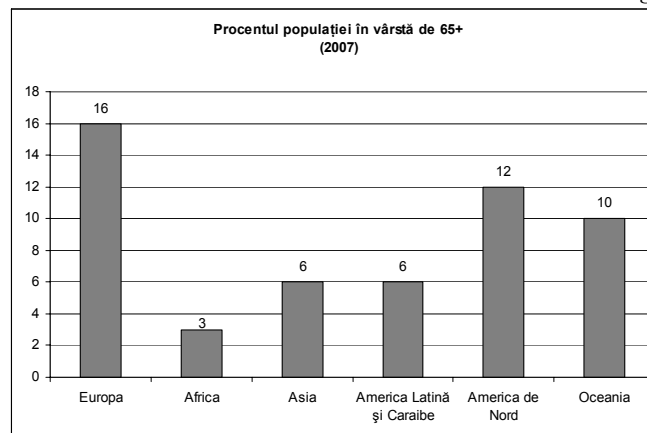
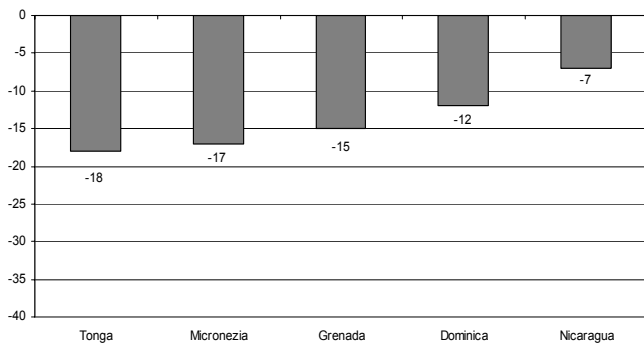

Figura nr. 5

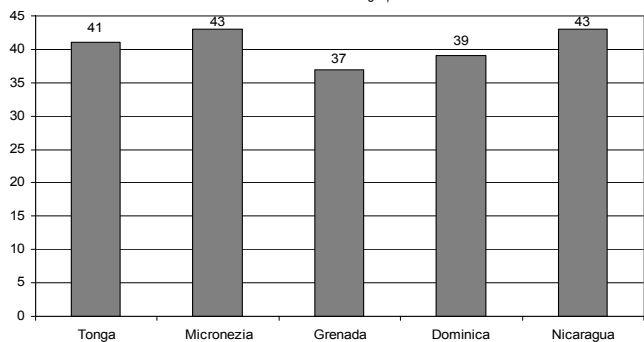
Se observă că cele mai „îmbătrânite” regiuni sunt Europa, America de Nord și Oceania, care, în același timp, au și cele mai mari rate pozitive ale migrației. Evident că rata pozitivă a migrației este legată în special de condițiile economice din țările de destinație, însă nu trebuie ignorate nici acele politici destinate atragerii anumitor categorii de migranți.

Aceeași situație se înregistrează și la nivel național (Grupurile de figuri nr. 6 și nr. 7).

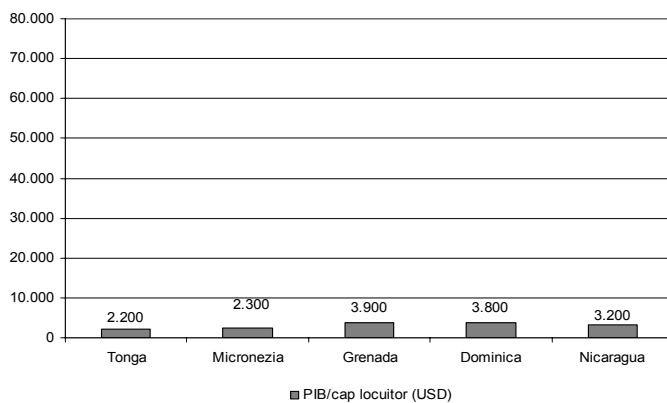
Top 5 țări de origine

■ Rata netă a migrației

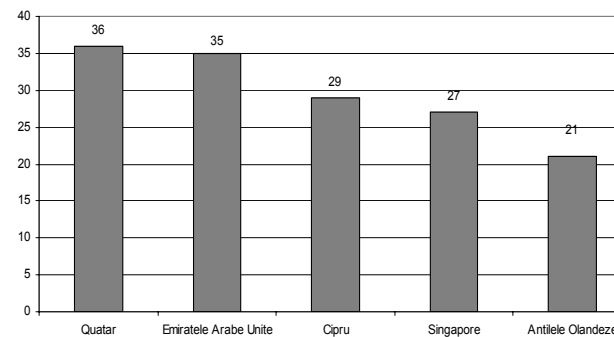
■ Procentul populației de până la 15 ani și peste 65 ani

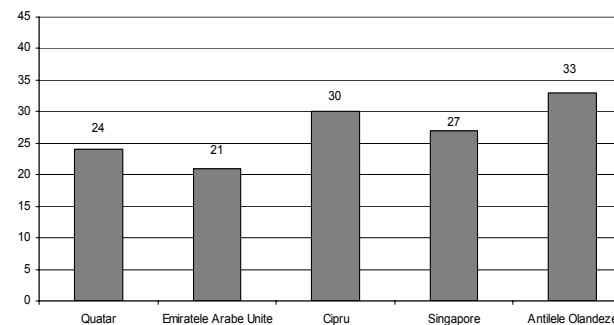
■ PIB/cap locuitor (USD)

Grupul de figuri nr. 6

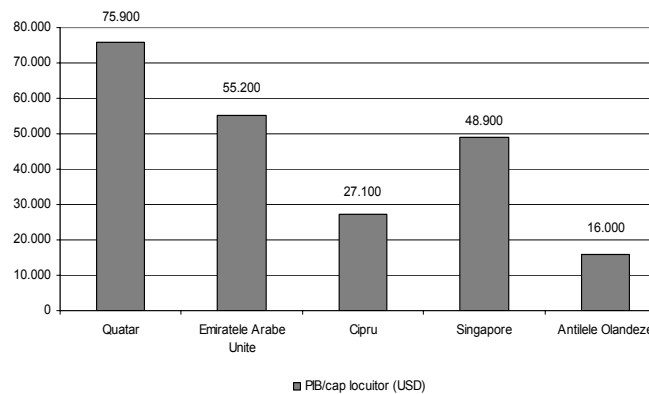
Top 5 țări de destinație

■ Rata netă a migrației

■ Procentul populației de până la 15 ani și peste 65 ani

■ PIB/cap locuitor (USD)

Grupul de figuri nr. 7

Comparând rata netă a migrației și numărul populației care nu este aptă de muncă din primele cinci țări de origine (Grupul de figuri nr. 6) și primele cinci țări de destinație (Grupul de figuri nr. 7), este evident că sensul de deplasare al migranților este dinspre țările cu PIB/locuitor redus și populație echilibrat repartizată pe grupe de vârstă, spre țările cu PIB/locuitor ridicat, cărora le modifică piramida demografică, în sensul „întineririi” populației¹⁶.

Migrația ridică, așadar, probleme sociale importante. Cel puțin în cazul Europei, societățile respective devin din ce în ce mai multirasiale, multietnice, multiculturale, multireligioase și multilingve. Se creează astfel diferențe notabile între populația rezidentă și imigranții dintr-o țară, diferențe de reprezentare psihosocială a ambelor categorii, ce pot fi reduse numai prin intervenția eficientă a guvernului cu politici și strategii destinate sporirii gradului de toleranță culturală.

Dimensiunea politică a securității este influențată de și influențează - pozitiv sau negativ – migrația internațională prin prisma ideologiilor și politicilor promovate de guverne și conducători. Acestea pot constitui, la un moment dat, una dintre principalele cauze ale migrației forțate. Din punct de vedere istoric, guvernele nedemocratice, totalitariste au forțat emigrația ca modalitate de gestionare a problemelor cauzate de existența disidenților politici și a „dușmanilor statului”. Pentru aceștia din urmă, emigrarea era singura alternativă la un tratament degradant sau inuman aplicat de către guvern.

Aici se poate vorbi despre două categorii de migranți, adesea excluși din statisticile referitoare la imigrație: *refugiați* și *azilanți*. Refugiații sunt persoane care părăsesc țara de origine din cauza persecuțiilor sau a temerii că vor fi persecutați pe criterii rasiale, religioase, de naționalitate, de apartenență la un anumit grup social

¹⁶ Figurile ilustrează analiza secundară a datelor preluate de pe web-site-ul Băncii Mondiale și din *CIA 2008 World Factbook*, <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/index.html>.

sau politic¹⁷. Azilanții sunt persoane care au părăsit țara de origine, au depus cerere pentru a fi recunoscuți ca refugiați în altă țară și așteaptă o decizie în acest sens. Ca și refugiații, azilanții fug de persecuții, dar situația lor nu este analizată, încă, prin prisma definiției ONU referitoare la refugiați.

Conform analizelor Agenției ONU pentru refugiați, în ultimii ani, numărul total al refugiaților a rămas constant¹⁸, în timp ce numărul total al cererilor de azil formulate în 36 de țări industrializate este în continuă scădere (exceptând a doua jumătate a lui 2006 când a crescut brusc)¹⁹. Dintre cele 95 de țări analizate, în primele șase luni ale anului 2006, au fost raportate noi sosiri de peste 1.000 de persoane în 14 țări (Figura nr. 8), iar ca țări de origine au fost identificate 9 (Figura nr. 9).

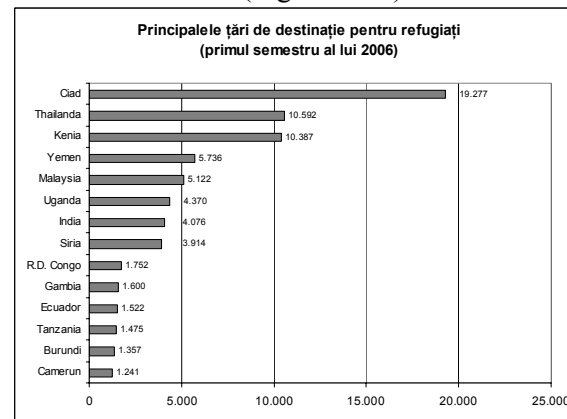

Figura nr. 8²⁰

¹⁷ Conform *Convenției ONU referitoare la statutul refugiaților* (1951) și a *Protocolului referitor la statutul refugiaților* (1967).

¹⁸ UNHCR, *Refugee Trends. 1 January – 30 June 2006. Refugee Populations, New Arrivals and Durable Solutions in 95, Mostly Developing, Countries*, Geneva, 2006.

¹⁹ UNHCR, *Asylum Levels and Trends in Industrialized Countries. Second Quarter 2007. Statistical Overview of Asylum Applications Lodged in 31 European and 5 Non-European Countries*, Geneva, 2007.

²⁰ Figurile ilustrează analiza secundară a datelor preluate de pe web-site-ul Băncii Mondiale.

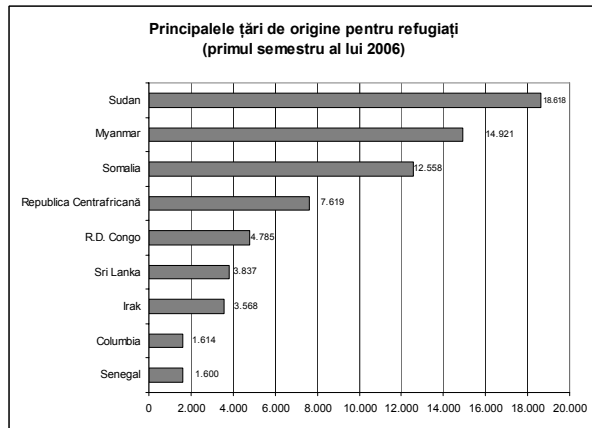

Figura nr. 9²¹

În ceea ce privește azilanții, numărul țărilor de destinație și cel al țărilor de origine cu peste 1.000 de astfel de persoane este mult mai mare decât în cazul refugiaților (Figura nr. 10 și Figura nr. 11), cauza principală a acestei situații fiind definirea acestor termeni, după cum reiese din cele prezentate anterior.

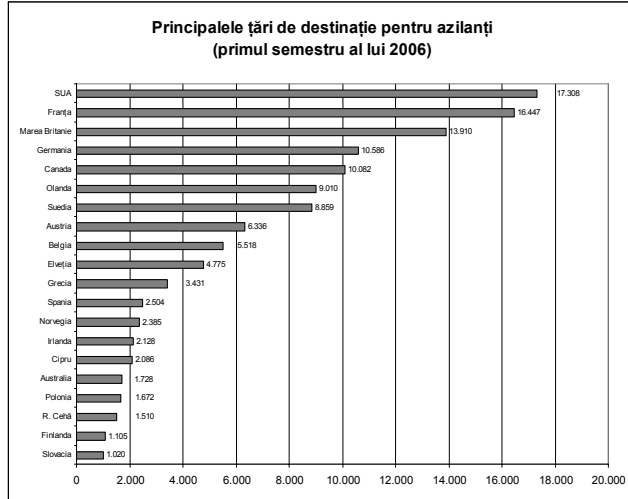

Figura nr. 10²²

²¹ Ibidem.

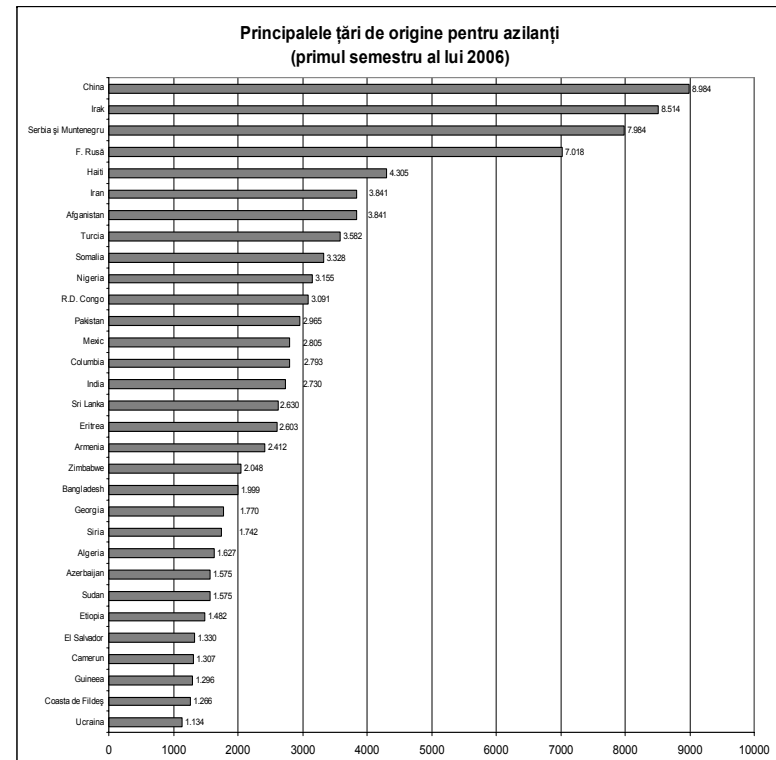

Figura nr. 11²³

Se observă că cele mai multe dintre țările de origine pentru refugiați și azilanți sunt cele cu regimuri politice opresive sau cu probleme sociale și economice ce afectează securitatea indivizilor.

Din analiza datelor de mai sus, reiese că refugiații aleg ca țară de destinație una dintre țările vecine indiferent de situația politică, socială și economică a acesteia, în timp ce azilanții caută destinații ce le pot oferi un nivel de trai superior celui actual. Astfel, putem configura o hartă a fluxurilor de refugiați și azilanți, reprezentând grafic fluxurile pentru primele cinci țări de origine ale ambelor categorii (Figura nr. 12).

²² Ibidem.

²³ Ibidem.

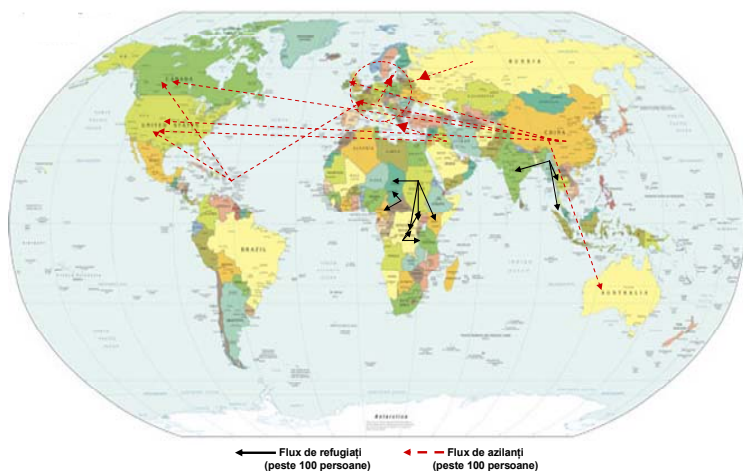

Figura nr. 12

În cazul refugiaților, primele cinci țări de origine ca număr de refugiați sunt: Sudan, Myanmar, Somalia, Republica Centrafricană și R.D. Congo. Toate aceste țări au potențial conflictual. La sfârșitul anului 2007, conform International Crisis Group, situația conflictuală era neschimbată în trei dintre ele (Sudan, Myanmar și Republica Centrafricană), în deteriorare în Somalia și alertă în R.D. Congo²⁴.

În ceea ce privește azilanții, China, Irak, Serbia și Muntenegru (analizate împreună din cauza absenței datelor de după separare), Federația Rusă și Haiti sunt țările de origine cu cel mai mare număr de astfel de persoane. Conform datelor, pe hartă se observă că principalele destinații ale azilanților sunt țările Europei Occidentale, SUA și Canada, verificându-se astfel afirmația noastră conform căreia această categorie de persoane

²⁴ Conform analizei lunare *CrisisWatch* no. 52/1 December 2007, <http://www.crisisgroup.org/home/index.cfm?id=5195&l=1>.

vizează în special un nivel de trai mai ridicat, ca și în cazul imigranților, și nu refugierea din fața persecuțiilor.

Dimensiunea politică a securității este influențată de migrație și prin aceea că *nu numai conflictele politice determină apariția unor fluxuri de refugiați, ci și refugiații creează conflicte politice*. Pe de o parte, prin recunoașterea statutului de refugiat unor persoane, țara de destinație admite faptul că țara de origine are un regim politic ce practică persecuția și opresiunea, rezultând tensiuni între cei doi actori. Pe de altă parte, în țările de destinație, refugiații pot crea probleme de securitate prin angajarea în mișcări de opoziție la adresa guvernelor țărilor de origine sau chiar în rețele teroriste transnaționale.

Este evident că, din această perspectivă, se pot face corelații și între *dimensiunea militară a securității* și migrația internațională, tot în termeni de refugiați și azilanți.

Implicațiile migrației asupra dimensiunii politice pot deveni cu ușurință efecte ale acesteia asupra dimensiunii militare a securității, tensiunile dintre țara de origine și cea de destinație, precum și acțiunile rețelelor teroriste putând căpăta caracteristici militare pregnante.

De asemenea, conflictele armate constituie o cauză majoră a apariției fluxurilor de refugiați, în special, dar și de azilanți. În același timp, poate fi indusă și migrația forțată cu scopul de a slăbi resursele umane ale părților implicate în respectivul conflict armat.

Din statisticile prezentate anterior se observă că multe dintre principalele țări de origine pentru imigranți, refugiați și azilanți sunt țări implicate în conflicte armate: Afganistan, Algeria, Burundi, Coasta de Fildeș, Columbia, R.D. Congo, Irak, India, Myanmar, Nepal, Rwanda, Sri Lanka, Sudan, Uganda etc.

Conflictele armate pot fi, de asemenea, sursă a degradării mediului, ceea ce influențează semnificativ mișcarea populației.

Astfel, *dimensiunea de mediu a securității* are impact asupra și este în același timp influențată de migrația internațională. Pe de o parte, migrația forțată poate fi și rezultatul degradării masive a condițiilor de mediu în care se desfășoară viața umană, prin

dezastre naturale (deșertificare, inundații, cutremure etc.) sau produse de om. Pe de altă parte, fluxurile masive de imigranți și, în special, refugiați pot produce daune mediului înconjurător prin construirea de tabere lipsite de infrastructura sanitară necesară.

În primul caz, preponderentă este migrația internă, nu cea internațională, în anul 2007 peste 25 milioane de persoane fiind obligate să își părăsească locuințele din cauza unui dezastru natural (cutremur, uragan sau inundații)²⁵. Se preconizează că numărul acestora va crește la 50 milioane de persoane strămutate temporar și 250 milioane strămutate permanent până în 2050, deoarece numărul din ce în ce mai mare de dezastre este strâns legat de transformările ce se petrec la nivelul climei.

În cel de-al doilea caz, refugiații sunt cei care produc pagube mediului înconjurător. Coordonatorul Raportului Programului ONU pentru Mediu din anul 2005, Klaus Toepfer, afirma că resursele de mediu sunt afectate de prezența refugiaților prin despădurire, erodarea solului, distrugerea vieții sălbatice, epuizarea diversității biologice, contaminarea apelor, cultivarea în exces a terenului etc.²⁶ De exemplu, refugiații ruandezi au cauzat, în anul 1994, în R.D. Congo, pierderea a peste 3.750 de hectare de pădure²⁷ și în Tanzania – erodarea solului în zonele în care vitele acestora au păscut în exces²⁸.

Este evident faptul că, în timp ce nevoile umane prevalează asupra preocupărilor de mediu în timp de criză, legăturile dintre securitatea umană și cea a mediului sunt indisolubile.

De altfel, toate dimensiunile securității sunt interrelaționate și, de aceea, impactul migrației internaționale asupra lor, dar și influența acestora asupra fenomenului menționat nu se pot analiza separat, ci în corelație.

²⁵ Baird, Rachel (coord.), *Human Tide: the Real Migration Crisis*, Christian Aid, 2007, p. 5.

²⁶ Toepfer, Klaus, *The Impact of Refugees and Internally Displaced Persons on Local Environmental Resources*, UNEP, December 2005, p. 1.

²⁷ Ibidem, p. 2.

²⁸ Ibidem, p. 3.

1.2.2. Migrația internațională și dimensiunea psihosocială a securității

Migrația internațională are impact și asupra identității sociale a indivizilor, cetățeni ai țării de destinație sau imigranți. Identitatea socială reprezintă acea concepție a individului despre propriul eu în termeni de trăsături caracteristice ale categoriei sociale de apartenență, ce face eul său interșanjabil cu eul altor membri ai ingroup-ului și distinct din punctul de vedere al stereotipurilor de eul membrilor outgroup-ului²⁹. Comportamentul de grup are anumite aspecte specifice, care îl deosebesc de comportamentul interpersonal. Aceste aspecte includ: etnocentrismul, bias-ul de favorizare a ingroup-ului, competiția intergrupuri, discriminarea, stereotipizarea, prejudecata, uniformitatea comportamentală, coeziunea ingroup-ului, conformismul etc. Aceste elemente există și în cazul relațiilor dintre grupurile cetățenilor rezidenți și cele ale imigranților dintr-o țară. Astfel, în ultimii ani, migrația a făcut ca identitățile naționale să fie privite și din perspectiva securității. Pe de o parte, este vorba despre cazul în care migrația și fluxurile de refugiați sunt generate de conflicte etnice și politici de purificare etnică ce doresc realizarea omogenității culturale sau dominarea unui teritoriu dat de către o anumită minoritate etnică. Pe de altă parte, un flux de imigranți este adesea reprezentat ca o potențială amenințare la adresa culturii țării de destinație și o provocare la adresa valorilor de bază și obiceiurilor culturale și lingvistice ale acesteia.

Astfel, din analiza secundară a datelor oferite de *Eurobarometrul 68. Opinia publică în Uniunea Europeană*³⁰, corelate cu cele anterioare referitoare la numărul migranților, reiese că, în Europa, cetățenii țărilor în care rata netă a migrației

²⁹ Boncu, Ștefan, *Curs de psihologie socială*, Facultatea de Psihologie și Științe ale Educației, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza”, Iași, 2004, Cursul nr. 31, p. 1.

³⁰ European Commission, *Eurobarometer 68. Public Opinion in the European Union*, December 2007.

are valori pozitive consideră că imigranții reprezintă o problemă importantă a momentului (Figura nr. 13).

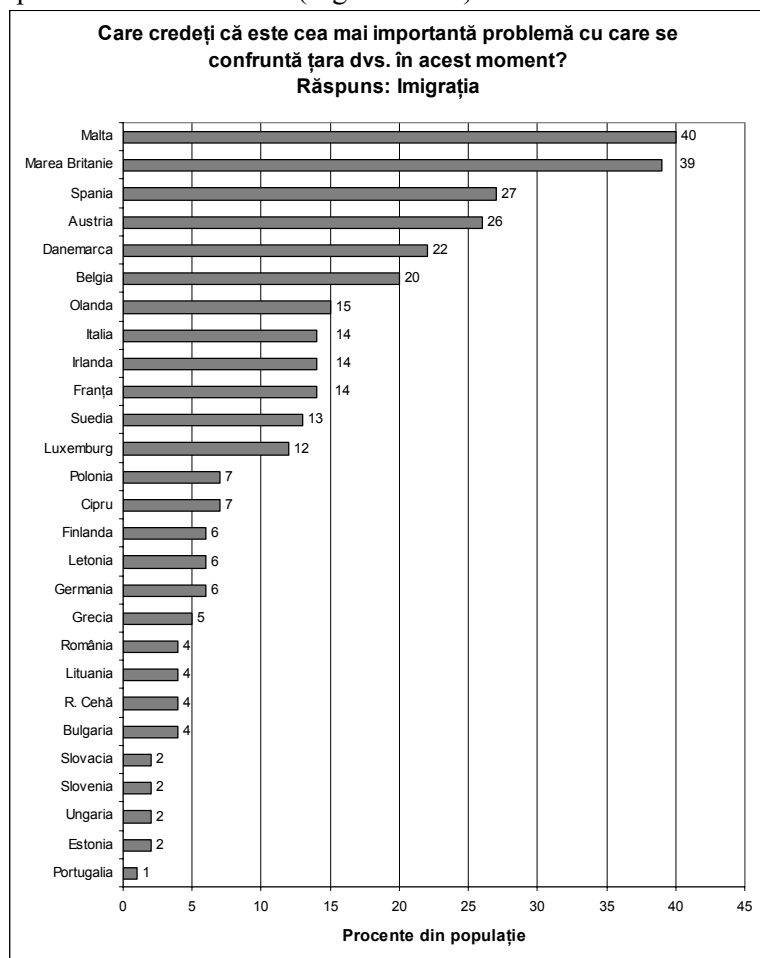

Figura nr. 13

Aceeași afirmație poate fi verificată și prin analiza răspunsurilor la întrebarea „În opinia dvs., care dintre următoarele categorii sunt cele mai predispuse la munca la ilegală?” din

Eurobarometrul special *Munca nedeclarată în Uniunea Europeană*³¹ (Figura nr. 14).

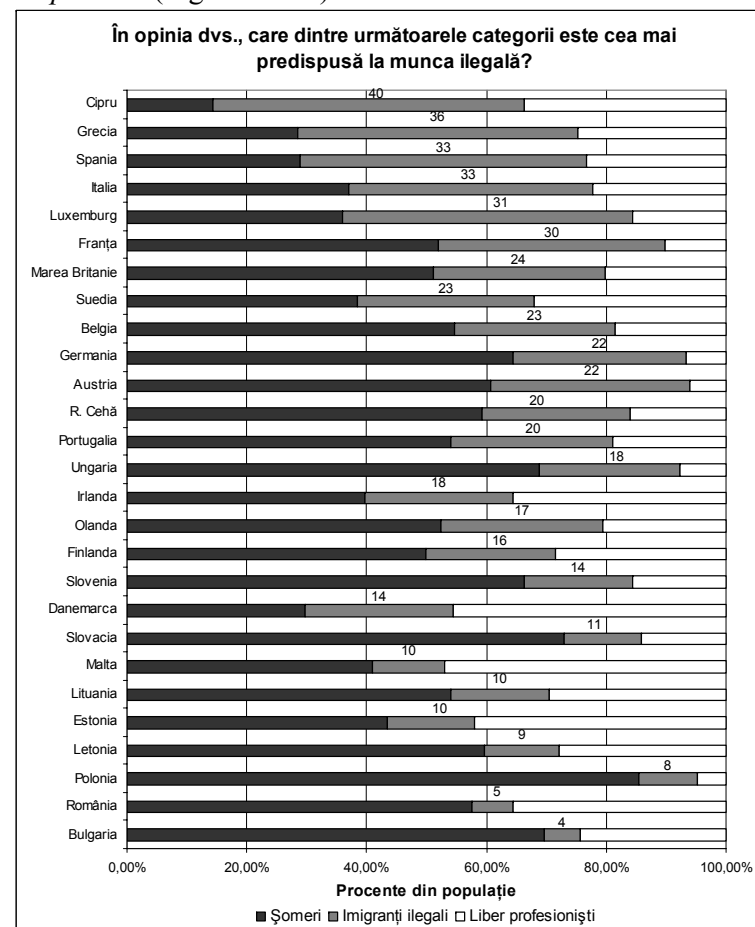

Figura nr. 14

Se observă că imigranții sunt priviți ca principali potențiali „lucrători la negru” tot în țările europene în care numărul lor este ridicat (cu unele modificări față de datele prezentate anterior).

³¹ European Commission, *Special Eurobarometer. Undeclared Work in the European Union*, October 2007, p. 39.

În consecință, în țările de origine ale migranților se înregistrează o atitudine mai relaxată vis-à-vis de imaginea de muncitor ilegal a emigrantului, în schimb, se conturează o poziție radicală față de fenomenele de sărăcire a resursei umane, precum cel de „brain drain” (Figura nr. 15).

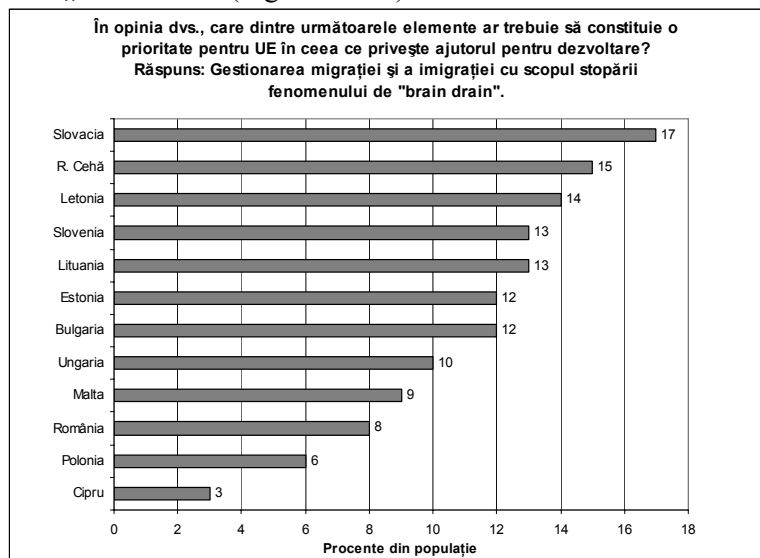

Figura nr. 15

Datele de mai sus sunt extrase din Eurobarometrul special *Cetățenii noilor state membre ale UE și ajutorul pentru dezvoltare*³² și reflectă faptul că emigranții au început să reprezinte pentru cetățenii țării de origine nu numai o sursă de venituri, ci și o vulnerabilitate în competiția tehnologică dintre state, prin aceea că țările dezvoltate atrag din ce în ce mai mult forță de muncă înalt calificată din țările care nu pot asigura atingerea acelorași standarde de viață ridicate.

Este evident că raporturile dintre migrația internațională și dimensiunea psihosocială a securității pot fi reduse la o singură sintagmă: *reprezentarea psihosocială a celui alt* (în sensul de

³² European Commission, *Special Eurobarometer. Citizens of the New EU Member States and Development Aid*, September 2007, p. 14.

diferit). Aceste reprezentări determină atitudini care, la rândul lor, configurează nu numai politicile și strategiile statelor vis-à-vis de migrație, ci și evenimentele care declanșează tensiuni, crize și conflicte, afectând toate dimensiunile securității și, implicit, toate domeniile vieții sociale.

Capitolul 2

ANALIZA FENOMENULUI MIGRAȚIONIST ÎN EUROPA ȘI SECURITATEA INDIVIZILOR, COMUNITĂȚILOR ȘI STATELOR DE DESTINAȚIE

2.1. Migrația internațională în Europa (Uniunea Europeană)

După cum am arătat anterior, Europa reprezintă unul dintre continentele unde migrația internațională vizează nu numai fluxurile între țările europene, ci și pe cele dinspre celelalte continente. Chiar dacă granițele Uniunii au fost modificate prin includerea altor țări, conceptul de migrație internațională rămâne valabil pentru cei care se deplasează dintr-o arie teritorială în alta peste granițele naționale, schimbându-și domiciliul și/sau încadrându-se într-o formă de activitate în zona de sosire, în conformitate cu definiția prezentată în Capitolul 1. De exemplu, cetățenii din România sau Bulgaria care întrunesc condițiile enunțate își păstrează statutul de imigranți, chiar dacă aceste țări au devenit membre ale UE. Păstrându-se granițele naționale, nu poate fi vorba despre migrație sau mobilitate internă în cadrul Uniunii, ci despre același fenomen de migrație.

La jumătatea anului 2007, rata netă a migrației în UE era 1,6 la mia de locuitori, ceea ce indică, de fapt, că avem de-a face cu un fenomen de imigrație. Cauzele nu sunt legate numai de extinderea strict geografică, ci și de condițiile socio-economice existente în unele țări ale Uniunii, în special nivelul ridicat de trai. Ultimul val de extindere, din ianuarie 2007, a inclus doi noi membri, România și Bulgaria, ce sunt cunoscuți ca fiind unele dintre principalele țări

europene de origine a imigranților cu mult înainte de aderarea la Uniune. În aceeași situație se aflau la aderare, în mai 2004, și Estonia, Letonia și Lituania, a căror rată netă a migrației și-a continuat tendința de creștere a numărului emigranților chiar și după aderarea acestor trei țări la UE. Concomitent, există multe țări europene a căror rată netă a migrației a scăzut după extinderea Uniunii, cum ar fi Austria, Belgia, Cipru, Grecia, Olanda etc., ceea ce semnifică reducerea numărului imigranților în aceste țări.

Pe lângă migrația în interiorul Europei, aceste cifre iau în calcul atât imigranții, cât și emigranții din afara continentului. Principalele continente-sursă de imigranți sunt Africa, Asia și America Latină și Caraibe. În același timp, nu trebuie uitat faptul că o parte importantă a emigranților europeni au drept destinație Statele Unite ale Americii și Canada.

La nivelul Uniunii Europene și al statelor din vecinătatea sa, se manifestă diverse tendințe în ceea ce privește impactul migrației asupra populației totale³³. Astfel, există:

- țări a căror populație este în scădere atât din cauze naturale, cât și din cauza emigrației: Letonia, Lituania, Republica Moldova, Polonia, România și Ucraina;

- țări a căror populație este în scădere din cauze naturale, iar migrația nu poate compensa această scădere: Belarus, Bulgaria, Croația, Estonia, Muntenegru, Rusia, Serbia, Ungaria;

- țări a căror populație este în scădere din cauza emigrației, iar creșterea naturală nu poate compensa această scădere: Armenia, Georgia, FRI Macedonia;

- țări a căror populație este în creștere datorită cauzelor naturale și migrației: Andorra, Austria, Belgia, Cipru, Danemarca, Elveția, Finlanda, Grecia, Irlanda, Liechtenstein, Luxemburg, Malta, Olanda, Norvegia, Portugalia, Regatul Unit al Marii Britanii și Irlandei de Nord, San Marino, Spania, Suedia, Turcia;

- țări a căror populație este în creștere datorită cauzelor naturale, iar migrația nu afectează această creștere: Albania, Azerbaidjan, Islanda;

- țări a căror populație este în creștere datorită imigranților, iar scăderea naturală nu afectează această creștere: Republica Cehă, Germania, Italia, Slovacia, Slovenia.

Având în vedere toate aceste tendințe, tabelul următor ilustrează evoluția ratei nete a migrației între ultimele două valuri de extindere europeană³⁴:

Țară	An	
	2004	2007
(1)	(2)	(3)
Austria	2	1,91
Belgia	1,23	1,22
Bulgaria	-4,58	-3,71
Cipru	0,43	0,42
Republica Cehă	0,97	0,97
Danemarca	2,48	2,52
Estonia	-3,16	-3,22
Finlanda	0,95	0,78
Franța	0,66	1,52
Germania	2,18	2,18
Grecia	2,35	2,34
Irlanda	4,99	4,82
Italia	2,07	2,06
Letonia	-2,23	-2,27

³³ SALT, John, *Current Trends in International Migration in Europe. Consultant's Report to the Council of Europe*, Strasbourg, 2006, p. 4.

³⁴ Cifrele sunt preluate din *CIA - The World Factbook 2007*, <https://www.cia.gov/cia/publications/factbook/> și *CIA - The World Factbook 2004*, <http://www.umsl.edu/services/govdocs/wofact2004/index.html>.

(1)	(2)	(3)
Lituania	-0,71	-0,72
Luxemburg	8,97	8,64
Malta	2,07	2,04
Regatul Unit al Marii Britanii și Irlandei de Nord	2,19	2,17
Olanda	2,91	2,63
Polonia	-0,49	-0,46
Portugalia	3,57	3,31
România	-0,13	-0,13
Slovacia	0,3	0,3
Slovenia	1,12	0,76
Spania	0,99	0,99
Suedia	1,67	1,66
Ungaria	0,86	0,86

Figura nr. 16

Conform Anuarului Statistic „Imigrare 2007”³⁵, elaborat de fundațiile italiene Caritas și Migrantes, numărul de imigranți înregistrat la începutul anului 2006 pe teritoriul statelor membre ale UE, al României și al Bulgariei era de 28 milioane de persoane, adică 5,6% din populația totală. Peste 80% din populația imigrantă la acea dată era constituită din cetățeni extracomunitari, conform figurii următoare:

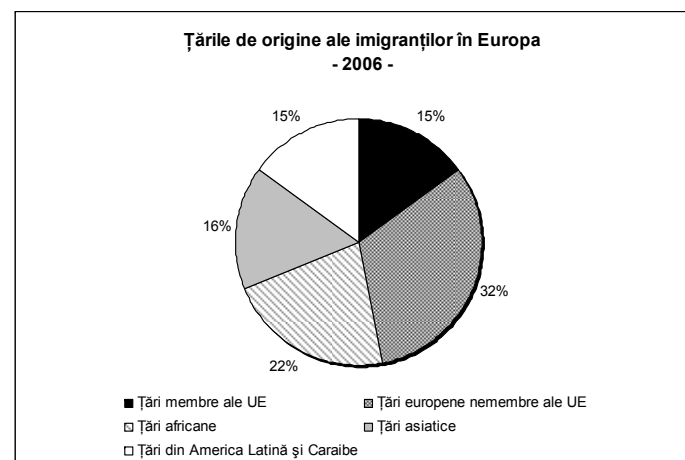

Figura nr. 17

Conform aceluiași Anuar, în Uniunea Europeană, Germania, Italia și Spania sunt principalele țări de destinație pentru imigranți, iar Bulgaria, Estonia, Letonia și România sunt principalele țări de origine. În cazul fiecăreia dintre țările de destinație, situația este diferită atât în ceea ce privește impactul migrației asupra securității, cât și instrumentele aplicate pentru controlul acestui fenomen.

2.2. Principalele țări de destinație în Uniunea Europeană Germania

În Germania, în anul 2005, numărul populației străine stabilite legal era de 6,7 milioane de persoane, adică 8,9% din populația totală a țării³⁶. Țările cu cel mai mare număr de imigranți în Germania au fost înregistrate ca fiind: Polonia, Turcia, Federația Rusă, România, Serbia și Muntenegru (uniune statală la acea dată), Italia, Ucraina, China, Statele Unite ale Americii și Ungaria³⁷ (Figura nr. 18).

³⁵ Vezi website-ul Agenției Naționale pentru Ocuparea Forței de Muncă, <http://www.muncainstrainatate.anofm.ro/anuarul-statistic-imigrare-2007-elaborat-de-funda-iile-caritas-i-migrantes-din-italia, 2007>.

³⁶ OECD, *International Migration Outlook*, 2006, <http://www.oecd.org>

³⁷ Date preluate din baza de date a Migration Information Group.

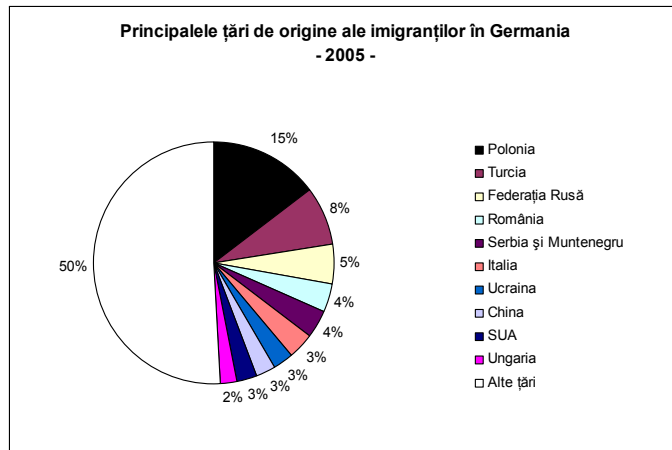

Figura nr. 18

La 1 ianuarie 2005, o nouă *Lege a Imigrării* a intrat în vigoare, modificând într-o oarecare măsură procedurile și restricțiile de imigrare. Deși Germania limitase anterior intrarea migranților în țară, noua lege este mult mai permisivă, în special pentru forța de muncă înalt calificată din țările nemembre UE, care poate primi imediat permisul de rezidență permanentă. În schimb, pentru forța de muncă necalificată sau semicalificată, se aplică restricții clare, nefiind posibilă primirea permisului de rezidență fără a demonstra interesul public pentru acel tip de muncă și existența unei oferte de muncă concrete.

Din punct de vedere al efectelor imigrării asupra securității cetățenilor și statului german, nu au fost înregistrate probleme grave. Implementarea eficientă a legislației și stilul de viață german au reușit să restrângă numărul și gravitatea provocărilor fenomenului migraționist la adresa securității.

Italia

În anul 2005, Italia înregistra peste 2,6 milioane imigranți legali, respectiv 4,4% din numărul populației totale³⁸. Datele oficiale publice referitoare la distribuția imigranților, legali și mai

³⁸ OECD, *op. cit.*, 2006.

ales ilegali, sunt incomplete. De exemplu, Anuarul Statistic „Imigrare 2007” menționează că principalele țări de origine pentru aceștia, în anul 2006, sunt: România, Maroc și Albania (Figura nr. 19).

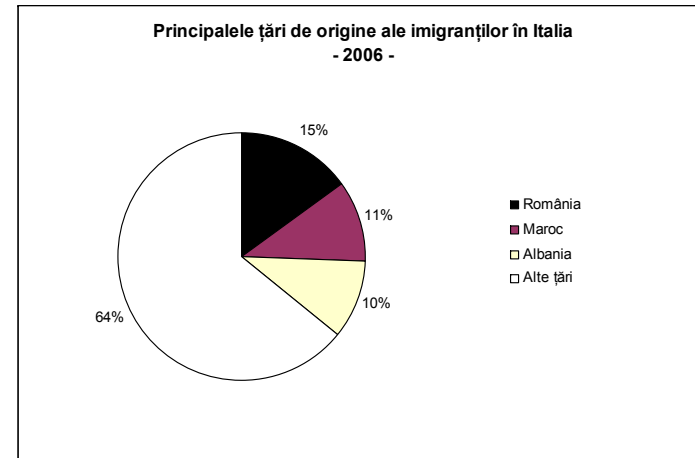

Figura nr. 19

În ceea ce privește legislația referitoare la imigrație, Italia atrage imigranții ilegali mai mult ca oricare altă țară din cauza dificultății de a controla granițele și a dimensiunilor economiei subterane, în care munca „la negru” a luat amploare. Ineficiența legislației referitoare la imigrație mai este dovedită și de faptul că aceasta este privită, în principal, ca instrument pentru regularizarea statutului imigranților deja prezenți pe teritoriul țării, și nu pentru a controla intrările³⁹.

În cazul Italiei, problematica migrație - securitate este mult mai complexă, datorită caracteristicilor socio-culturale atât ale imigranților, cât și ale cetățenilor italieni. Populația și autoritățile italiene acuză creșterea criminalității ca urmare a sporirii fluxului de imigranți. Astfel, în Anuarul mai sus menționat, în secțiunea referitoare la infracționalitate, se precizează că, începând cu anul 2005, din totalul infracțiunilor comise de imigranți, 16% au fost

³⁹ DE BARTOLO, Giuseppe, *Immigration in Italy: the Great Emergency*, University of Calabria, Italy, 2007.

produse de români, urmați de marocani – 15,5% și albanezi – 8,9%. În schimb, numărul de deținuți imigranți plasează pe primul loc Marocul cu 21,2% din total, urmat de România cu 14,5% și Albania cu 12,3%. Din aceste motive, în noiembrie 2007, autoritățile italiene au decis expulzarea în masă a imigranților, în special a celor români, însă Uniunea Europeană a intervenit, cerând statelor membre ca expulzările unor cetățeni comunitari să fie individuale și motivate.

Spania

În Spania, conform Organizației pentru Cooperare Economică și Dezvoltare, imigranții reprezentau, la începutul anului 2005, 4,6% din populația totală, adică 1,9 milioane persoane⁴⁰. Însă, cifrele furnizate de guvernul spaniol pentru același an sunt aproape duble – 3,7 milioane imigranți, iar cele publicate de organizații precum Crucea Roșie sunt și mai mari – 4,8 milioane. Este posibil ca diferențele să fie cauzate de incapacitatea autorităților de a înregistra toți imigranții care intră în țară, majoritatea covârșitoare a acestora fiind imigranți ilegali.

La începutul anului 2007, guvernul spaniol a dat publicității noi cifre ale imigrației: peste 4,1 milioane străini, dintre care peste 600.000 marocani, aproximativ 500.000 ecuadorieni, în jur de 300.000 români și același număr de columbieni⁴¹. În același timp, statisticile independente, cum ar fi cea realizată de Financial Times, oferă alte cifre pentru anul 2006 (Figura nr. 20), demonstrând că Spania constituie cea mai atractivă destinație pentru cetățenii lumii⁴², nu numai pentru imigranții ilegali, ci mai ales pentru forța calificată de muncă din Marea Britanie, Germania, Italia sau Franța.

⁴⁰ OECD, *op. cit.*, 2006.

⁴¹ Date preluate din baza de date a Royal Statistical Commission of Spain, <http://www.ine.es>.

⁴² ROUSSANOV, Todor, *Europeans Favour Spain for Expat Jobs*, 2007, http://international.ibox.bg/news/id_1406161495.

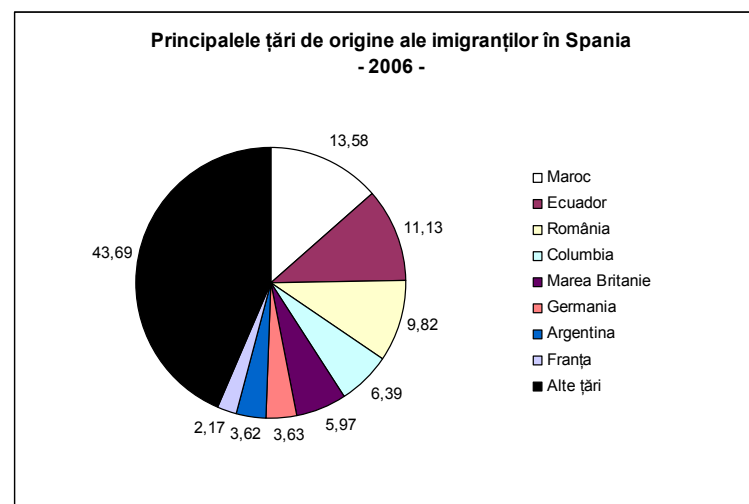

Figura nr. 20

Legislația spaniolă permite forței de muncă necalificate din țările nemembre UE să lucreze legal grație unui permis special, însă mare parte a imigranților lucrează ilegal. Cu toate acestea, ambele categorii de imigranți contribuie semnificativ la dezvoltarea economiei spaniole. Alături de factorii economici, rețelele sociale joacă un rol important în configurarea pieței muncii. Segmentarea acesteia și sistemul bazat pe norma de lucru, ce recrutează muncitorii pe sectoare și provincii, au făcut posibilă o stratificare vizibilă a forței de muncă bazată pe grupuri etnice, creând astfel nișe pentru piața muncii. De exemplu, sectorul serviciilor reunește aproximativ 59% dintre imigranții cu drept de muncă, iar cel al agriculturii – 21% dintre aceștia. Decizia din anul 2005 de a oferi condiții de amnistiere imigranților a provocat o serie de îngrijorări privitoare la viitorul migrației în această țară, astfel încât, până în anul 2015, unul din trei locuitori ai Spaniei va fi străin.

Din punct de vedere al implicațiilor în domeniul securității, imigranții din Spania nu creează probleme de amploarea celor identificate în Italia. Totuși, Observatorul European împotriva Rasismului a remarcat în ultimii ani sporirea intoleranței

cetățenilor spanioli față de imigranți, în special cei latino-americani și africani, pe care îi asociază cu criminalitatea și terorismul.

Este evident faptul că, și în cazul acestor țări, *imigranții reprezintă o sursă de insecuritate și, în același timp, de securitate.*

Provocările de securitate își au originea în special în diferențele de natură etnică și religioasă dintre populația țării de destinație și imigranți, dar și în nivelul scăzut de trai al acestora din urmă, determinat de accesul dificil la locurile de muncă din acea țară. De asemenea, imaginea nefavorabilă pe care cetățenii țării respective o au despre noii sosiți, care le „invadează” și „amenință” comunitățile, constituie adesea o sursă de tensiuni între aceștia. Cu toate acestea, nu trebuie subestimat rolul imigranților ca factori de securitate, în special în domeniul economic. Nu sunt puține țările europene care, în urma angajării legale sau ilegale a străinilor în diferite sectoare ale economiei, au înregistrat o mărire substanțială a produsului intern brut și, drept urmare, o creștere semnificativă a nivelului de trai al cetățenilor lor.

Capitolul 3

TENDINȚE ȘI SOLUȚII ÎN EVOLUȚIA FENOMENULUI MIGRAȚIONIST

ONU prognozează, în studiul „Populația lumii în 2300”,⁴³ prezentat anterior, că, după anul 2050, migrația netă internațională va fi zero. Nu înseamnă că acest fenomen va dispărea, ci că numărul imigranților este aproximativ egal cu cel al emigranților. Acesta este, în prezent, cazul Africii unde, deși numărul imigranților spre alte continente este ridicat (în special în Guineea, R.D. Congo și Lesotho), migrația netă atinge cifra zero din cauza

⁴³ UN Population Division, *op. cit.*, 2004.

numărului aproximativ egal de emigranți care sosesc în țări precum Coasta de Fildeș, Burundi sau Somalia⁴⁴.

În scenariile create de Departamentul American pentru Recensăminte⁴⁵, cifra zero este atribuită migrației nete doar în țările în care, în prezent, migrația are un impact insignifiant asupra ratei de creștere a populației. Pentru țările cu migrație semnificativă, în viitorul apropiat aceasta va fi constantă, iar pe termen mediu și lung se va reduce la zero.

Cifrele demonstrează că, în ultimii ani, volumul fluxurilor migratorii a crescut. Aceasta implică și sporirea în complexitate a tiparelor și efectelor imigrării. Astfel, statele europene și nu numai se află în fața unei *dileme*: să ignore problema migrației, întrucât, pe de o parte, este dificil de gestionat, iar pe de altă parte aduce beneficii economice importante, sau să o confrunte și să inițieze noi dezbateri legate de drepturile fundamentale ale omului și statutul imigranților.

În ceea ce privește UE, studiul referitor la intenția de migrare internațională și regională, realizat de Fundația Europeană pentru Îmbunătățirea Condițiilor de Viață și Muncă, arată că țările cu cel mai ridicat nivel al intențiilor de migrare în viitorul apropiat sunt Estonia, Lituania, Letonia și Polonia, urmate de țările cu nivel mediu: Republica Cehă, Slovenia, Ungaria, Slovacia, Cipru și Malta⁴⁶. Este interesant că, din primul grup de țări, indivizii cu nivel înalt de educație înclină mai mult să migreze decât cei cu nivel mediu și scăzut. Aceasta reprezintă o schimbare semnificativă în tiparele migrării: de la numărul mare de imigranți necalificați, la creșterea în amploare a fenomenului „brain drain”.

Oficialii Uniunii Europene au sesizat aceste probleme încă din anii '90, modificând chiar Tratatul de la Maastricht. Astfel, la

⁴⁴ Conform datelor furnizate de Population Reference Bureau, *op. cit.*, 2007.

⁴⁵ Spencer, Gregory, *Current Population Reports*, Seria P-25, Nr.1018, U.S. Bureau of the Census, Washington, 1989.

⁴⁶ European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions, *Factors Determining International and Regional Migration in Europe*, Dublin, 2007, p. 31.

2 octombrie 1997, a fost semnat Tratatul de la Amsterdam, prin care este introdus un nou capitol, intitulat „Vize, azil, imigrație și alte politici referitoare la libera circulație a persoanelor”. Domeniile acoperite de acesta sunt: libera circulație a persoanelor, controlul frontierelor externe, cooperarea juridică în probleme administrative și penale, cooperarea administrativă și problemele de azil, imigrație și protejarea drepturilor cetățenilor din țările nemembre.

Reglementările europene cu privire la imigrație cuprind: concluziile a cinci Consilii europene (Bruxelles – 2005, Salonic – 2003, Laeken – 2001, Tampere – 1999 și Viena - 1998), peste 25 de rapoarte ale Comisiei Europene, 19 directive și norme și trei decizii în pregătire referitoare la rețeaua europeană de migrație, sancțiunile împotriva angajării ilegale a imigranților și standardele și procedurile comune statelor membre pentru expulzarea imigranților ilegali.

La nivel statal, se dorește controlul total asupra intrărilor în și ieșirilor din spațiul respectiv, concomitent cu reglementarea și supravegherea cetățenilor străini. Conform unei analize realizate de Fundația pentru o Societate Deschisă, accentul cade preponderent pe controlul intrării în spațiul de exercitare a autorității, întrucât supravegherea staționării este o sarcină dificilă⁴⁷. De asemenea, statele nu sunt preocupate doar de cetățenii străini de pe teritoriul lor, ci și de propriii cetățeni care emigrează. Toate aceste activități pe care un stat le întreprinde în ceea ce privește migrația conturează câteva seturi de reglementări esențiale referitoare la: intrările în și ieșirile din spațiul de exercitare a autorității unui stat, staționarea cetățenilor străini în spațiul respectiv, precum și situația propriilor cetățeni aflați pe teritoriul altui stat.

⁴⁷ Șerban, Monica și Melinda Stoica, *Politici și instituții în migrația internațională: migrație pentru muncă din România*, FSD, februarie 2007, p. 5.

CONCLUZII ȘI PROPUNERI

- Migrația internațională a devenit în ultimii ani o prioritate a agendelor interne și externe ale majorității țărilor lumii, dar și ale organizațiilor internaționale. Aceasta întrucât migrația constituie, în același timp, o sursă de insecuritate și de securitate atât pentru țările de origine și cetățenii lor, cât și pentru țările de destinație și locuitorii acestora.

- Migrația internațională afectează și, la rândul său, este influențată de toate dimensiunile securității, în special de cea psihosocială. Reprezentarea pe care cetățenii țării de destinație și-o formează despre imigranți, azilanți sau refugiați determină în mare parte măsurile care se iau în sprijinul sau împotriva acestora. De asemenea, determină atitudini ce pot crea tensiuni, crize și chiar conflicte între ambele părți implicate. În acest climat psihosocial, migrații constituie o sursă de beneficii, dar și de probleme economice, sociale, politice, militare și ecologice atât pentru țara de destinație, cât și pentru cea de origine.

- În cazul Europei, problema migrației a devenit mult mai complexă în special din cauza extinderii Uniunii Europene. Aderarea la UE a unor țări cu un număr mare de emigranți ce au vizat și vizează statele europene dezvoltate a pus sub semnul întrebării atât statutul acestora în raport cu teritoriul vizat, cât și reglementarea fenomenului și contracararea efectelor negative ale acestuia. Astfel, chiar dacă mișcarea migranților se desfășoară în cadrul aceleiași comunități, cea europeană, fenomenul nu poate fi considerat migrație internă, deoarece traversarea granițelor naționale rămâne o caracteristică a migrației internaționale. De asemenea, UE trebuie să reglementeze această situație ținând seama atât de drepturile și statutul de cetățean european al imigranților, cât și de drepturile cetățenilor din țările de destinație.

Mai mult, este absolut obligatoriu ca toate acțiunile întreprinse să respecte drepturile fundamentale ale omului.

- Este necesară analiza aprofundată a acestui fenomen, întrucât amploarea lui este în creștere, iar tiparele sale au început să se modifice radical, dezvăluind, la nivel internațional, noi tendințe surprinzătoare atât în ceea ce privește direcția fluxurilor migratorii, cât a reprezentării psihosociale a migranților și efectelor migrației.

EDITURA UNIVERSITĂȚII NAȚIONALE DE APĂRARE „CAROL I”

Redactor: Corina VLADU
Tehnoredactor: Marioara PETRE-BĂJENARU

Bun de tipar: 17.12.2008

Hârtie: A3
Coli tipar: 2,75

Format: A5
Coli editură: 1,375

Lucrarea conține 44 pagini

Tipografia Universității Naționale de Apărare „Carol I”

CENTRUL DE STUDII STRATEGICE DE APĂRARE ȘI SECURITATE

Șoseaua Pandurilor, nr. 68-72, sector 5, București

Telefon: (021) 319.56.49, Fax: (021) 319.55.93

E-mail: cssas@unap.ro, Adresă web: <http://cssas.unap.ro>

100/1580/08

C. 221/2008